

nového zlata. Je-li tedy cenový vývoj pod vlivem zlata a je-li zlato problémem mezinárodní součinnosti, což je v podstatě problém politický, pak z toho vyplývá, že i cenový vývoj je značně závislý na vývoji mezinárodní politiky. Z toho by pak bylo nutno učinit závěr, že by bylo předčasno, kdyby z dosavadního vývoje cenové hladiny činěny byly nějaké závěry pro hospodářskou politiku ve státě. Naopak, zdá se být nepochybné, že by mělo být ponecháno hospodářství samotnému, aby se s cenovým problémem vypořádalo a dále, že je třeba všemi prostředky usilovat o uvolnění mezinárodního obchodu, abychom došli k přirozené cenové hladině. To znamená překonávat autarkii a vše, co s tím souvisí. Platí to i pro nás, i když do světového vývoje můžeme přispět jen poměrně malým vlivem, nicméně nesmíme toto své poslání opouštět, tím spíše, že přímo osudově jsme závislí na obnovení světového trhu, na součinnosti všech národů a celého světa, neboť jen tato obnova přinese nám možnosti stupňovat svůj vývoz a tedy obnovit i zaměstnanost v nejširším rozsahu a dát podmínky k slušné životní úrovni nejširších vrstev obyvatelstva. Politika, směřující k posílení vývozu, k odstranění všech překážek, které se staví rozvoji průmyslové výroby u nás, je proto jedinou možností, kterou lze působit na cenový vývoj.

Antonín Houdek.

Rozhledy

Konjunkturální obraz v dubnu.

V únoru, březnu a dubnu zůstává konjunktura v klidu na zvýšené úrovni z listopadu, prosince a ledna.

Vývoj hospodářské konjunktury v Československu byl v dubnu o něco příznivější než v březnu. Probíhal za mírně vzestupné tendence a tím dal celému čtvrtletí únor-březen-duben povahu uklidnění na poměrně vysoké hladině z předešlých měsíců listopadu-prosince-ledna. Je nyní otázka, zda-li toto období uklidnění je přechodem k pronikavějšímu oslabení po předešlém, dosti prudkém vzestupu ve čtvrtletí listopad-prosinec-leden, nebo je-li jen oddechem k novému konjunkturálnímu vzestupu. O tom se budeme moci vyjádřit teprve v nejbližších měsících, květnu a červnu, jelikož poklesy cen na světových trzích surovin, které se dostavily až ke konci dubna, nemohly zatím ještě plně ovlivnit naše hospodářství.

Slyšme úsudek nejlepších anglických a amerických hospodářských znalců o světové konjunkturu, s nímž souhlasí také berlínský Ústav pro studium konjunktury:

„Poklesy, které se dostavily na světových trzích surovin i na bursách cenových papírů, jsou jen vyčišťovacím procesem a reakcí na některé výstřelky haussy. Téměř ve všech zemích jsou však elementární síly k hospodářskému vzestupu ještě tak silné, že lze pokládat nynější poklesy za přechodný průlom do dosavadního průběhu vysoké konjunktury.“

Podle toho bylo by lze i u nás v nejhorším případě počítati s několikaměsíční přestávkou vzestupu, stejně jako je možný v příštích měsících další pozvolný vzestup. Naproti tomu se zdá být vyloučeno, že v příštích měsících se dostaví takový pronikavý vzestup, jakého jsme byli svědky v posledních měsících loňského roku a ještě letos v lednu. K tomu chybí všechny předpoklady.

roba v mnoha zemích ještě nedostoupila úrovně roku 1929 a že zejména v zemích bývalého zlatého bloku je krisový obrat teprve v počátcích.

Vývoj cen působí však nepříznivě na průmysl, protože vysoké ceny surovin, které nelze převalit do cen výrobků, znamenají, že jsou ohroženy úspory, jichž průmysl dosáhl ve výrobních nákladech technickým pokrokem minulých let a přizpůsobením se zkušenostem z krisových let. Cenový vývoj průmyslových tovarů ukazuje totiž, že zde cenový vzestup je pozvolný, že tedy ceny průmyslového zboží nedosáhly cenové úrovně surovin, při čemž kvalita zboží, které se za snížené ceny nabízí, je namnoze podstatně lepší než téhož zboží před několika lety, prodávaného tehdy za ceny značně vyšší. Výkonnost průmyslu je po této stránce mnohem vyšší.

Dokud trvá nynější hospodářské oživení a zbrojní konjunktura, dotud nepříznivé účinky vysokých cen surovin budou méně znatelné, kdyby však nastalo zde zmírnění tempa, pak přirozeně vliv vysoké cenové úrovně musil by být jen nepříznivý. Nelze přehlížet konečně ani okolnost, že vysoké ceny surovin nutí ohlížet se po jiných hmotách, tedy trvale vzestupný vývoj surovin vedl by k většímu upotřebení náhražek. Tyto úvahy jsou dnes zatím jen teoretické, ježto, jak známo, počátkem dubna i na trzích surovin nastala reakce, která dosti významně ceny srazila a pak lze poukázat na to, že kdybychom i nynější ceny surovin vyjádřili ve zlatě, že všechny bez výjimky nedosahují úrovně roku 1929. Nadto lze uvést i to, že potenciální výroba surovin je větší, než je nynější spotřeba, takže nebezpečí vysokých cen ohrožuje samotné výrobce jejich neméně než celé hospodářství.

Ve vývoji cen v poslední době hraje jistou roli také zlato. V průběhu krise ukázalo se, že zlato je daleko větším činitelem světového hospodářství, než jak některé teorie chtěly přiznat. Zlato potvrdilo znovu svůj význam jako uchovatel hodnot a mezinárodní platební prostředek, i když jeho význam pro měny v jednotlivých státech, tedy význam vnitřně měnový, se zmenšil. Těžba zlata v posledních letech stále stoupá a podle sestavy zprávy Banky pro mezinárodní platy stoupla těžba zlata od roku 1932 o 55%, co do hodnoty pak o 152% do konce roku 1936. Vysoká cena zlata přinesla obnovení těžby v řadě zemí a zvětšení těžby ve státech ostatních. Pozoruhodný je zejména vzestup těžby v Sovětském svazu, kde se ovšem zlato těží bez ohledu na těžební náklady. Zdá se také, že z této země hrozí zlatu nebezpečí, jak lze alespoň soudit ze stálých nabídek sovětského zlata na mezinárodní trh. Je tedy pochopitelné, že se vyslovují obavy ze znehodnocení zlata. Tomu by také nasvědčovala sovětská prodejní politika, která shledává výhodným nabízet v Americe a v Anglii zlato za dnešní ceny a měnit je na devisy, jichž hodnota pro budoucnost je sotva vystavena takové nejistotě, jako zlato. Reakce na světových trzích surovin počátkem dubna ovlivněna byla především obavami o zlato. Potvrzuje to okolnost, že Spojené státy spěšily si s prohlášením, že nezamýšlejí provést žádné nahodnocení dolaru, a dále skutečnost, že Amerika i Anglie jsou vytrvale nuceny intervenovat na trhu zlata, to jest zlato nakupovat. Přes to je obava, co by bylo s přebytky zlata, kdyby se je nepodařilo ujmout v měnových zásobách. Banka pro mezinárodní platy také ve své zprávě poukazuje, že třeba mít na zřeteli okolnost, že by cedulové banky nebyly s to pojmout stálý příliv nového zlata a zaznamenala i podnět, zda by těžba zlata neměla být mezinárodně kontrolována.

Problém zlata tu tedy je o jeho osud je závislý na politickém vývoji mezinárodním, tedy na možnostech mezinárodního dorozumění a obnově světového obchodu, která jediná by mohla přinést změnu v rozdělení zásob zlata u cedulových bank a tedy pak by bylo i možno ztrávit další příliv

tistickým, shoduje se celkem s mezinárodním srovnáním. Tak zv. stálé schema vykazuje ke střednímu týdnu měsíce tyto indexy:

	rodina dělnická	rodina úřednická
březen 1930	750	724
březen 1931	711	685
březen 1932	708	681
březen 1933	690	666
březen 1934	680	660
březen 1935	690	672
březen 1936	712	693
březen 1937	715	701

Nejnižší index životních nákladů bez ohledu na to, zda jde o byty s ochranou nebo bez ochrany nájemníků, byl v roce 1934 a od té doby stoupl u rodiny dělnické o 5.1%, u úřednické o 6.1% a proti březnu 1930 činí pokles 4.7% u rodiny dělnické a 3.2% u rodiny úřednické, proti březnu 1936 je tu vzestup 0.4% u rodiny dělnické a 1.2% u rodiny úřednické.

Ceny a hospodářství.

Indexy jsou ovšem jen ukazatelem vývoje a neodpovídají plně skutečností, což platí zejména o našem velkoobchodním indexu. Z toho důvodu také nemá významu srovnávat index zemědělského zboží s indexem zboží průmyslového, jak se někdy dělá a jak se z toho pak konstruuje tak zv. cenové nůžky, nebo-li disparita mezi cenami průmyslovými a zemědělskými. Náš velkoobchodní index u průmyslového zboží je značně neúplný a zdaleka tedy nevyjadřuje skutečnou cenovou hladinu průmyslového zboží. Kdyby základ tohoto indexu byl širší, kdyby tedy do něho bylo pojato více druhů průmyslového zboží, zejména také tovarů, pak by cenová hladina průmyslového zboží byla nepochybně zcela jiná, než je ta, kterou zachycuje náš velkoobchodní index. Byly již učiněny několikrát pokusy o rekonstrukci tohoto indexu, zatím bez výsledku, ale pokud je známo, Statistický úřad chystá jeho rozšíření na 200 druhů zboží místo dosavadních 69.

S těmito výhradami, pokud jde o hodnotu indexu, můžeme říci, že vzestup cen a tedy pohyb celé hladiny cenové u nás děje se, pokud jde o průmyslové statky, pod převažujícím vlivem vývoje mezinárodního. To je důležité konstatovati, mají-li se vyvoditi správné důsledky pro další naši hospodářskou politiku. Stejně ovšem je nutno podtrhnouti, že na vývoj cen u nás měla vliv devaluace, která se plně v cenách ve velkém projevila. Je nepochybné i to, že devaluace neposloužila zemědělství, poněvadž, pokud kupuje potřeby, v nichž je větší podíl dováženého zboží, platí je o devaluační rozdíl draže.

Pokud jde o otázku dalšího cenového vývoje a jeho důsledků nutno říci, že prudký vzestup cen, který nastal v posledních měsících, vycházel především ze zbrojní konjunktury a k němu se připínající spekulace, očekávající růst poptávky a tedy další vzestup cen. Na druhé straně spolupůsobil i pokles zásob z dřívějších let, jež zatím produkce nestačila doplniti na míru, která by byla brzdou spekulacním tendencím. Zdá se být jisto, že dosah zbrojní potřeby se přeceňuje a že tedy spekulacní nákupy zašly dál, než by odpovídalo potřebě, pro kterou byly nakoupeny. Naproti tomu zase je faktem, že průmyslová vý-

767. Největší vzestup je u řemeslnických prací, nebo u materiálu, kde je větší podíl řemeslnických prací. Ve srovnání s loňským dubnem činí vzestup, případně pokles:

Stavební hmoty a řemeslné práce:	Duben		Vzestup, případně pokles k 1. IV. 1937 v %	
	1936	1937	proti dubnu 1936	proti říjnu 1936
Cihly	654	660	+ 0.9	—
Kámen	800	811	+ 1.4	+ 4.2
Písek kopaný	614	786	+ 28	+ 28
Písek říční	800	933	+ 16.6	+ 16.6
Stavební dříví	591	774	+ 31	+ 20.4
Cement	542	509	— 6.1	—
Vápno	825	825	—	—
Železo	716	768	+ 7.3	+ 7.3
Dvojitá tašková krytina	880	940	+ 6.8	+ 6.8
Jednoduchá okna úplná	923	1323	+ 43.3	+ 35.1
Dvojitá okna	927	1036	+ 11.8	+ 9.7
Dubová vlysová podlaha	611	821	+ 34.4	+ 32.2
Litínové odpadní roury	655	862	+ 31.6	+ 31
Plynové roury tažené	778	926	+ 19	+ 16.3
Stavební hmoty a řemeslné práce úhrnem	674	767	+ 13.8	+ 12
Mzdy stavebního dělnictva	911	911	—	—
Úhrnné stavební náklady (stavební hmoty, resp. řemesl- né práce a mzdy stavebního dělnictva)	781	832	+ 6.5	+ 5.7

Co se týká životních nákladů podává srovnání, sestavené Německým ústavem pro zkoumání konjunktury při základu 1928 = 100 tento obraz:

	březen 1936	březen 1937	rozdl v %
Německo	81.9	82.4	+ 0.6
Belgie	88.4	94.2	+ 6.6
Francie	93.6	prosinec 1936 104.0	+ 11.1
Velká Britanie	88.0	91.0	+ 3.3
Holandsko	89.0	94.2	+ 5.8
Švédsko	92.0	93.7	+ 1.8
ČSR.	95.2	95.6	+ 0.4
USA.	82.7	87.4	+ 5.7

Ze srovnání vyniká vzestup životních nákladů ve Francii, který je dán vývojem posledního roku, dále v Belgii, kde rovněž projevují se důsledky devaluace, pak v Holandsku a ve Spojených státech. Československo vykazuje poměrně malý vzestup, který je v souvislosti s poměrnou stabilitou cen potravin. Vzestup průmyslových surovin ve velkém v tomto indexu se ještě neprojevil. Index životních nákladů, sestavovaný naším úřadem sta-

Zboží	Rok a nejnižší index	Index k 1. dubnu 1937	Rozdíl v %		
			proti nejnižšímu indexu	proti říjnu 1936	
soda kr.	1932	987	966	— 2.1	—
sklo tabulové	1933	948	948	—	—
sklo lité	1933	734	810	+ 10.4	—
dřevo tvrdé	1934	541	893	+ 65.1	+ 20.0
dřevo měkké	1933	320	554	+ 73.1	+ 22.0
celulosa	1934	759	1015	+ 33.6	+ 15.2
papír rotační	1936	842	842	pokles proti 1. dubna 1930 o 18.3%	
kaolin	1934	962	962	pokles proti 1. dubnu 1930 o 9.8%	
cement	1934	492	602	+ 22.0	—
cihly	1935	617	667	+ 8.0	—

Dovážené průmyslové zboží stouplo proti roku 1933, kdy index byl nejnižší, o 34.9%, proti 1. říjnu pak o 19.3, domácí zboží stouplo o 13.1, resp. o 4.9%.

Ze skupiny nerostů je patrné, že nejpronikavěji se zdražily barevné kovy. V této skupině některé ceny jsou vůbec beze změny, což platí na př. o lihu, jehož cena se vůbec nezměnila, dále jsou tu případy také cenového poklesu i v poslední době, jako na příklad u železa, dále uhlí a koksu. Pokles světových cen se v této skupině plně uplatnil stejně jako vzestup, kdežto u domácích produktů namnoze v poslední době ceny klesly. U různých tovarů je pozoruhodno, že poměrný vzestup v polotovarech (příze, vydělané kůže) nedosahuje cenového zvýšení u suroviny. Nápadné je diskrepance mezi vzestupem cen surových koží a vydělaných, která ukazuje, že cenový vzestup nese průmysl kůže zpracovávající. Poměrně malé změny jsou u sody a skla, u rotačního papíru a kaolinu nenastalo během minulého a letošního roku zdražení, ačkoli surovina pro rotační papír silně zdražila. Také tu nesl průmysl vzestup cen z části ze svého. Ze srovnání k 1. říjnu 1936 je zjevno, že u dováženého zboží projevila se devalvace plnou měrou a že měla svůj vliv i na zboží domácí, které se vyváží a u něhož tedy docilovaná exportní cena přenáší se na ceny doma. To platí zvláště o dříví.

Celkový index potravin, píce i průmyslového zboží dosáhl u dováženého zboží nejnižší úrovně v roce 1931 a od té doby k 1. dubnu stoupl index o 34.9%. Proti stavu k 1. říjnu 1936 činí vzestup 19.3%. U zboží domácího v témže časovém rozpětí činí vzestup 13.1, resp. 4.9%. Můžeme tedy říci, že krize způsobila pokles jak zemědělských, tak průmyslových produktů, ale že u průmyslových produktů pokles namnoze pokračoval i potom, kdy ceny surovin byly již na obratu. U zemědělských produktů obrát byl způsoben státními opatřeními ve prospěch této výroby.

Pokud jde o stavební náklady, jež jsou rovněž významnou složkou cenového vývoje, ukazuje rozbor, že nejnižší stav byl v roce 1935 a od té doby vzestup k 1. dubnu letošního roku dosáhl 10%. Proti roku 1929 jsou o 17% nižší. Úhrnný index stavebních nákladů byl v roce 1929 1005, do roku 1935 klesl na 757, loni byl 781, letos je 832. Cifry jsou uvedeny vždy k 1. dubnu každého roku. Dělnické mzdy v tomto indexu klesly s 985 v roce 1929 na 909 v roce 1934 a stouply k 1. dubnu m. r. na 911, na kteréžto hranici jsou i nyní. Stavební hmoty klesly s 1021 v roce 1929 na 632 v roce 1935, loni stouply na 674 a k 1. dubnu letos jsou

Dovážené potraviny ve svém průměru byly nejnižší v roce 1932, kdy index k 1. dubnu byl 687. K 1. dubnu t. r. je 813, takže vzestup zde činí 18.3%. Proti říjnu 1936, kdy index byl 768, je vzestup 5.5%. Index domácích potravin byl nejnižší v roce 1933 (608) a stoupl k 1. dubnu t. r. o 11.7% na 679 a je o jeden bod výše než 1. října 1936, takže zde nenastala takřka vůbec změna.

Index píce klesl do roku 1933 téměř na polovinu stavu z roku 1929. Vzestupný pohyb byl přerušen loni v druhém pololetí, kdy mimořádná sklizeň píce srazila tento index asi na třetinu ceny z roku 1929, takže k 1. říjnu roku 1936 index byl 270. Zotavení je pozvolné a index k 1. dubnu činí 366, takže je asi o 10% pod úrovní roku 1933 a 1934, čili je také hluboko pod úrovní ostatních skupin. Tento mimořádný vývoj u píce zkresluje z části celý velkoobchodní index a zpevnění v této skupině projevilo by se i v pohybu celého velkoobchodního indexu.

Úhrnný index průmyslového zboží dosáhl nejnižší úrovně v roce 1934, kdy byl o 30% pod úrovní roku 1930. Vzestup byl určován cenovým pohybem mezinárodním a loňskou devalvaci Kč. Ještě v červenci m. r. byl tento index jen 3% nad rokem 1934, ale obrat, počínající v říjnu, znamená vzestup až na 842, což je jen 14% pod úrovní roku 1929.

Dílčí index nerostů klesal po všechna leta a obrat projevilo se až loni v říjnu. Od této doby cenový vzestup přesáhl úroveň roku 1930. Totéž platí o dílčím indexu textilií s tím rozdílem, že zde vzestup nedosáhl úrovně roku 1930. Dílčí index různého průmyslového zboží odpovídá částečně indexu různých potravin. V této skupině hlavním činitelem poklesu bylo dříví, sklo a cement. Obdobná sestava podává tento obraz:

Zboží	Rok a nejnižší index	Index k 1. dubnu 1937	Rozdíl v %		
			proti nejnižšímu indexu	proti říjnu 1936	
slévár. železo	1934	471	613	+ 30.1	+ 27.4
železo	1934	555	541	— 2.5	— 9.5
nástr. ocel	1932	670	735	+ 9.6	+ 9.6
měď el.	1933	272	717	+163.5	+100.0
cín	1932	512	1222	+138.7	+ 24.3
zinek	1932	410	1036	+152.7	+ 93.3
olovo	1933	325	1052	+223.7	+ 62.1
kam. uhlí	1936	788	807	+ 2.4	— 1.5
koks	1933	1119	1218	+ 8.8	— 1.7
hn. uhlí	1937	825	825	pokles proti 1. dubnu 1930 o 27%	— 21.0
bavlna	1932	382	723		+ 89.3
bavlněná příze	1932	434	825	+ 90.1	+ 39.1
vlna domácí	1933	449	667	+ 48.5	+ 22.6
vlna zámořská	1933	472	962	+103.8	+ 41.0
hedvábí sur.	1935	228	399	+ 74.0	+ 88.2
juta	1933	346	511	+ 47.7	+ 19.9
len	1932	320	819	+155.9	+ 14.2
lněná příze	1933	611	1008	+ 65.0	+ 10.6
kůže sur.	1933	239	760	+218.0	+ 47.6
kůže vydělané	1933	427	794	+ 85.9	+ 21.1
petrolej	1931	692	847	+ 22.4	+ 18.6
olej strojní	1934	852	947	+ 11.1	—
olej lněný	1933	567	1046	+ 84.5	+ 11.6

zboží byl o 8% vyšší než v roce 1932. Od září nastává rychlý vzestup až na 815 k 1. dubnu. Vliv devaluace se tu tedy zřetelně projevil stejně jako u mezinárodního vzestupu. Proti nejnižšímu stavu byly ceny v této skupině k 1. dubnu o 34.9% vyšší a na vzestup od října připadá 19.3%.

Dílčí indexy vykazují pohyb podle toho, zda v nich převládá zboží domácí či dovážené. Úhrnný index potravin klesl nejhluběji v roce 1933, t. j. o 24% a stoupl nejvíce v roce 1935 o 11% nad stav v roce 1933. Letošní dubnový index je nižší, než byl průměr prvního pololetí minulého roku. Tento index je ovlivňován skupinou rostlinných potravin převážně domácího původu, jejichž ceny byly a jsou i letos poměrně stabilní. Rostlinné potraviny, pojaté do tohoto indexu, klesly do roku 1932 o 35%, pozdějšími opatřeními ve prospěch rostlinářské produkce zpevnily se během roku 1935 rovněž asi o 35% stavu roku 1932. Nynější index 671 odpovídá úrovni roku 1931. Ve skupině živočišných potravin sestup pokračoval až do roku 1934, kdy dosáhl 38% a následující zotavení činí k 1. dubnu asi 15%. Skupina různých potravin vykazuje nejmenší pokles. Od roku 1929 do roku 1932 byl asi 13%, index pak stoupl až na dubnových 784, takže tato skupina je o 5% pod rokem 1929. Zde ovšem hlavním činitelem jsou daně, resp. cla. Sestaví-li nyní přehled pohybu u význačnějších položek těchto indexů, vychází nám ve skupině potravin tento obraz:

Zboží	Rok a nej- nižší index		Index 1937	Rozdíl v ‰	
			k 1. dubnu	proti nejnižšímu stavu	proti říjnu 1936
pšenice	1934	544	634	+ 16.5	—
žito	1933	416	680	+ 63.5	+ 1.2
ječmen	1933	503	824	+ 63.8	+ 5.0
oves	1933	482	882	+ 83.0	+ 6.0
mouka pš. dom.	1932	516	580	+ 12.4	—
mouka pš. ciz.	1932	703	824	+ 17.3	—
žitná mouka	1934	519	633	+ 42.2	—
kroupy	1933	434	617	+ 42.2	+ 0.5
hrách	1931	610	613	—	—
kukuřice	1933	374	616	+ 64.6	+ 2.3
rýže	1934	465	690	+ 48.4	+ 27.2
maso hovězí	1933	547	826	+ 50.0	— 13.8
maso vepřové	1934	570	656	+ 15.1	— 7.9
maso telecí	1934	433	600	+ 38.6	—
maso skopové	1934	511	675	+ 32.1	+ 5.9
šunka	1934	562	656	+ 16.7	— 3.0
sádlo	1932	670	759	+ 13.3	+ 2.0
máslo	1933	590	565	— 4.5	— 1.2
margarin	1934	494	522	+ 5.7	+ 9.9
cukr surový	1935	200	353	+ 76.5	+ 70.5
sůl	1933	883	874	— 1.0	—
káva	1931	792	914	+ 15.4	+ 10.6
kakao	1933	406	476	+ 17.2	+ 13.1
čaj	1932	955	1395	+ 46.1	+ 5.5
chmel	1932	108	306	+ 183.3	+ 10.5
slad	1933	578	917	+ 58.6	+ 11.0
víno	1933	875	821	— 6.2	— 4.2

Největší vzestup je tedy ve Francii, kde ovšem k vlivům devalvace přidružily se i účinky změn v sociálním zákonodárství a také důsledky finančních metod nynější vlády. V Belgii se dostavily účinky devalvace teprve v průběhu uvedené časové periody, kdežto ve Velké Británii a ve Švédsku odráží se ve velkoobchodním indexu pohyb světových cen, stejně jako v Japonsku a z části i v USA. Německý vývoj je zvláštní a nelze z malého vzestupu velkoobchodního indexu činit nějakých závěrů. Že vzestup v ČSR. není větší, to je vliv odlišného vývoje zboží domácího původu.

Pohyb cen v Československu.

Cenový vývoj u nás sleduje jen povšechně stejnou linii, jako pohyb mezinárodní. Ukazuje to zejména index citlivých cen, do něhož zahrnuty jsou ceny starých kovů, lněné, bavlněné a vlněné příze česané, dále surové kůže, kulatina a řezivo. Pohyb tohoto indexu vždy ke střednímu týdnu květnovému byl při základu 1927 = 100:

1929	99.9	1935	50.9
1930	79.7	1936	54.7
1931	56.5	k 1. X. 1936	58.9
1932	40.7	k 31. XII. 1936	72.7
1933	40.8	k 1. IV. 1937	87.9
1934	48.8		

Od roku 1929 do roku 1932 klesl tento index o 59.2% a dosáhl k 1. říjnu 1936 okrouhle 59% stavu z roku 1929. Od loňského do letošního května stoupl o 37.5%, od října do letošního května téměř o 33%. Cenový pohyb let 1931—36 byl jen pozvolný, obrat na světovém trhu v druhé polovině minulého roku a pak devaluace Kč změnila poněkud vzestup v rychlý a pronikavý. To se přirozeně odráží i ve vývoji cen ve velkém.

Sledujeme-li velkoobchodní index u nás, zjišťujeme cenový sestup až do r. 1933. Celkový index klesl od r. 1929 s 913 na 659, tedy o 27.7%. Od r. 1934 nastává vzestup, ale pohyb je mírný, v roce 1934 o 17 bodů, v roce 1935 o 29 bodů, tedy vždy jen o několik málo procent. V roce 1936 index dokonce klesl. Vzestup je až od druhého pololetí a do konce roku 1936 stoupl index proti roku 1935 o něco více než o 2%. Počátkem tohoto roku nastává ostrý vzestup až na 764 k 1. dubnu, čili o 9% proti stavu z prvního pololetí 1936 a proti průměru 1935 je to zvýšení o 8.4%. Dubnový index je o 3.5% vyšší než v roce 1931 a je o 6% pod úrovní roku 1930. K 1. květnu vlivem cenových poklesů světově obchodovaných surovin nastal opět mírný pokles.

V cenovém pohybu u nás odlišoval se pohyb zboží domácího a dováženého. Domácí zboží dosáhlo nejnižší úrovně v roce 1933, kdy bylo o 26.3% níže než v roce 1929. Pokles cen domácího zboží byl ve svém maximu menší než pokles celkový, za to však zase vzestup od roku 1934 a zvláště je i nyní volnější a cenová hladina v této skupině je vůbec stabilnější. K 1. dubnu dosáhl tento index 751, což je proti dubnu roku 1933 o 13.1% více. Z toho na vzestup od října minulého roku připadá 4.9%.

Zboží dovážené dosáhlo nejnižší úrovně v roce 1932, kdy bylo o více než třetinu pod hladinou roku 1929. Vzestup byl v následujících letech poměrně mírný, až v druhé polovině roku 1936 nastal obrat. V první polovině minulého roku dokonce index tohoto zboží klesl. V září minulého roku index dováženého

lehla reakci počátkem dubna. Spotřeba v rafineriích vykazuje vzestup z 820 mil. barelů v roce 1932 na 1.063 mil. barelů v minulém roce při současném poklesu zásob v USA s 340 tisíc barelů v r. 1932 na 289 tisíc barelů v minulém roce.

Srovnáme-li nyní pohyb hlavních surovin světového trhu v posledním roce, to jest od poloviny loňského května do poloviny letošního května, zjišťujeme tento cenový posun:

	15. V. 1936	14. V. 1937	+ — %
Pšenice (Winnipeg cts za bush)	77.87½	129.—	+ 65.7
Kukuřice (Rotterdam zl. za t)	29.50	50.62½	+ 71.6
Cukr (Londýn sh cwt.)	4.73	6.19	+ 30.9
Bavlna (N. Y. midl. cts lbs)	11.73	13.18	+ 12.4
Juta (Londýn liber st. za dl. t)	18.94	22.50	+ 18.8
Čes. vlna (Antverpy d za lb)	28.38	33.37½	+ 17.6
Kaučuk (Londýn sm. d za lb)	7.44	10.25	+ 37.8
Měď (elekt. Londýn lib. st. za dl. t)	41.13	64.—	+ 55.6
Cín (Londýn lib. st. za dl. t)	205.44	243.—	+ 18.3
Zinek (Londýn lib. st. za dl. t.)	14.81	21.87½	+ 47.7
Olovo (Londýn lib. st. za dl. t.)	15.50	22.94	+ 48.—

Index cen světového trhu, jak jej sestavuje Německý ústav pro zkoumání konjunktury,*) vykazuje vzestup z 67.9 v dubnu 1936 na 82.8 v dubnu 1937, tedy o 14.9 bodu, čili o 21.9%. Z toho skupina potravin vykazuje ve stejném časovém rozpětí vzestup 71.6 na 83.8, tedy o 12.2 čili o 17%, skupina zemědělských surovin vzestup z 63.3 na 79.9, t. j. o 16.6 bodu, čili o 26.2%, a průmyslové suroviny vzestup z 65.7 na 84.9, t. j. o 19.2 bodu, čili o 29.2%. Tento index ukazuje, že přes vzestup nedosáhly hlavní světově obchodované suroviny cenové hladiny roku 1929. Pojem světové ceny hladiny je ovšem do jisté míry fikcí vzhledem k překážkám, které jsou nakladeny volné mezinárodní směně, takže cenové hladiny v jednotlivých zemích nemohou tvořit spojitě nádoby. Proto vývoj v jednotlivých zemích je různý a cenová hladina, zejména v minulém roce, byla v některých zemích ovlivňována také devalvacemi, jež, jak ukazuje pohyb velkoobchodních indexů, plně se přelily do cen. Při základně rok 1928 = 100, změnil se podle dat Německého konjunkturního ústavu velkoobchodní index v důležitějších zemích takto:

	duben 1936	duben 1937	rozdíl %
Německo	74.1	75.6	+ 2
Belgie	68.1	březen 82.2	+ 20.6
Francie	57.5	březen 85.9	+ 49.4
Velká Britanie	78.3	březen 91.4	+ 16.7
Holandsko	59.8	75.4	+ 26.1
Rakousko	83.1	86.9	+ 4.6
Švédsko	79.7	březen 91.9	+ 15.3
Československo	72.5	78.8	+ 8.7
USA.	82.4	90.9	+ 10.3
Japonsko	85.1	březen 106.1	+ 24.7

*) Jde o 20 druhů zboží v cenách, převedených na dolary, z nichž je 9 druhů potravin (pšenice, káva, cukr, čaj, kukuřice, máslo, maso, sádlo), 6 druhů zemědělských surovin (bavlna, vlna, hedvábí, juta, kůže, kaučuk) a 5 průmyslových surovin (měď, cín, zinek, olovo, petrolej). Rok 1929 = 100.

Vlna (Londýn NSW gr. sup. sh/d za lb) měla rovněž nejnižší cenu v roce 1932, 11 d, tedy asi polovinu ceny v roce 1929, kdy záznam činil 21 1/4 d. Letošní dubnová cena 20 d přiblížila se téměř ceně v roce 1929.

Kaučuk prodával největší cenový pokles. Jak velký to byl pokles je vidno z toho, že cena cukru klesla na 17% stavu z roku 1925, cínu na 37%, ale kaučuku na pouhých 4%. Tak ostrý pokles byl způsoben obrovskými přebytky výroby v roce 1930 a 1931, jimiž se zvětšilo rozpětí mezi výrobou a odbytem. V roce 1925 byl nejvyšší záznam v New Yorku 71.9 cts za libru, v roce 1932 činil pouze 3.4 cts. Od té doby nastal obrat. Rozpor mezi nabídkou a kapacitou trhu byl způsoben obtížemi s uplatněním restričního plánu u tak zv. domorodého kaučuku v holandských koloniích a Malajska, který tísnil trh přes všechna opatření holandské vlády, čítajíc v to i uvalení vývozních cel. Cena kaučuku v roce 1937 překročila cenu z roku 1929. Cena stoupla na 23.47 cts za libru v New Yorku proti 20.65 v roce 1929. Tento vzestup souvisí se vzrůstem potřeby, která byla v minulém roce asi o 25% větší než v roce 1929 a asi o polovinu větší než v roce 1932. Zásoby vytrvale klesaly. Počátkem minulého roku činily asi 480 tisíc tun, letos v lednu kolem 320 tisíc tun. Výroba dosáhla maxima v roce 1934, t. j. 1,030 tisíc tun a od té doby poklesla asi o 12%. Kaučuk náleží nyní mezi artikly, které trpí — podvýrobou.

Měď (elektrolyt. v librách za 2.240 lbs) klesla nehlouběji v roce 1934, ačkoli spotřeba byla již podstatně vyšší než v roce 1932. Cena klesla až na 33/11/8 v Londýně, čili asi na 40% ceny v roce 1929, která byla 85/12/11. V březnu tohoto roku dosáhla měď průměrného měsíčního záznamu 77/0/-1 a byla tedy jen asi o 10% pod úrovní roku 1929. Dubnový pokles srazil cenu mědi ještě asi o 10%, takže dubnová cena byla asi o pětinu nižší než v roce 1929. Potřeba mědi pod vlivem investiční činnosti silně se zvýšila. V roce 1932 činila necelý milion tun, v roce 1935 již přes 1.45 mil. tun a loni odhadovala se na více než 1.6 mil. tun. Tomu odpovídá i pokles zásob s maxima 716 tisíc tun v roce 1932 na 320 tisíc tun v minulém roce. Vzrůst potřeby u mědi byl rychlejší než výroba, což by nasvědčovalo tomu, že zastavené nebo jen z části v provozu jsou závody pouze zvolna přicházely do provozu nebo stupňovaly výrobu. Prudký pokles zásob v minulém roce podnítl cenový vývoj. Výroba se v posledních měsících opět stupňuje, a to jak v severní Americe, tak také v Chile a v jižní Africe.

Cín (Londýn v librách za 2.240 lbs) byl v minulém roce ovlivňován hlavně nejistotou o osudu restričního ujednání. Spotřeba nedosáhla výrobních cifer a činila asi 160 tisíc tun proti 172 tisíc tun výroby. Proto i zásoby vykazují vzrůst asi o 10 tisíc tun. Na počátku letošního roku obnoveno bylo restriční jednání a na trhu nastal prudký obrat v cenách. Nejnižší cena cínu 136 lib. st. v roce 1932 byla o třetinu nižší než v roce 1929, kdy činila 204/15/0, ale už v roce 1935 byl záznam cínu asi o 10% nad rokem 1929. V roce 1936 průměrná cena byla asi stejná jako v roce 1929 a letos v dubnu dosáhl cín nejvyššího záznamu 283/5/8. V dubnu záznam byl 269 lib. st., t. j. asi o pětinu nad stavem roku 1929.

Petrolej (New York, v dol. za 42 gal.) dosáhl nejnižší ceny v roce 1932, asi poloviční proti roku 1929, kdy záznam činil 3.68. Cenový vzestup u petroleje nevychází výlučně z benzínu, ale spíše z těžkých olejů. Ve Spojených státech roste spotřeba těžkých olejů k účelům otopným a přibývá také spotřeby těžkých olejů na pohon. Arci je i spotřeba benzínu větší. Kromě toho některé země nejsou s to zvyšovat produkci nafty (jako na př. Polsko, SSSR. a Rumunsko) nebo při nejmenším nemohou stupňovat svou nabídku na trhu. Vliv umělých olejů není znatelný vzhledem k jejich vysokým pořizovacím nákladům. Dubnový záznam petroleje byl 2.42 a je to jediná surovina světového trhu, která ne p o d -

VÝVOJ CEN A CO Z NĚHO VYPLÝVÁ.

Zhroucení cen světového trhu a odraz toho na všechn hospodářský život — na ostatní ceny a složky hospodářského procesu — dosáhlo nejnižšího stavu koncem roku 1932 a počátkem roku 1933. Dosažení spodního bodu nenastalo souběžně u všech cen, neboť u některých světově obchodovaných druhů zboží k obecným příčinám poklesu druží se ještě speciální příčiny — jak je tomu typicky na příklad u cukru — v celku však od roku 1933 je patrný obrat v cenovém vývoji. Počíná totiž pozvolné zotavování, které nabylo výraznějších rozměrů v polovině minulého roku a letos zejména u některých druhů zboží přešlo v ostrou haussu, jak je tomu zvláště u kovů. Vzestup cen v druhé polovině minulého roku byl však obecný, stejně jako lze mluvit o obecném zotavování se cen od roku 1933.

Pokud jde o suroviny, situace se v jistém smyslu obrací. Pokles cen surovin nezačal totiž po roce 1929 — v souvislosti s hospodářskou krizí — ale trvá vlastně od let poválečných a od roku 1924 je trvalý. V letech 1930—32 nabyl ostrého krisového pádu. Změna nastala potud, že v poválečných letech starostí byla otázka, jak zabránit nadvýrobě, loni a letos se objevily hlasy, mluvící o nebezpečí, že nebude dost surovin. V této souvislosti vynořila se otázka surovin jako mezinárodní problém politický a hospodářský, kterým se zabývají nejen politikové, ale také hospodářští znalci. Také letošní konference Mezinárodní obchodní komory má jej na programu. K loňskému pohybu cen surovin nutno poznamenati, že pokud jde o zemědělské produkty, zejména obilí, byla sklizeň tohoto roku mimořádně slabá a u průměrných surovin působil tlak restriktivních opatření, která se vžila. Na druhé straně zbrojní potřeba a také (byť pomalé) přirozené hospodářské zlepšování vyvolaly rostoucí nároky, jež vedly k pronikavému poklesu zásob. V polovině roku 1932 činily světové zásoby surovin podle německých odhadů 145% stavu z roku 1929, ale cenový průměr počátkem roku 1933 byl jen asi 35% stavu z roku 1929. Koncem minulého roku zásoby u některých druhů zboží byly stlačeny pod mez, která zabezpečovala hladké ukojení poptávky, jako na příklad u kaučuku. Důsledkem toho byl silný podnět k cenovému vzestupu, podporovaný spekulující, vycházející zvláště z nového anglického zbrojního programu a opírající se také o tendenci států nahromadit v zemi co největší zásoby surovin. Několik příkladů osvětlí tento vývoj.

Pšeniice (Winnipeg Manitoba II. cts za 60 lb) měla v roce 1929 průměrnou cenu 128.56, v roce 1932 55.13, čili cena z roku 1932 byla 42.9% ceny z roku 1929. Od roku 1932 nastává pozvolný vzestup, který zesílil v minulém roce vlivem slabé sklizně, nejslabší od roku 1926. Letošní dubnová cena 131.62 je asi o 2% vyšší než v roce 1929.

Cukr v New Yorku (Cuba cts za 1 lb) byl znamenán v roce 1929 3.77, v roce 1932 2.93, v dubnu t. r. 3.45. V roce 1936 produkce byla nižší než potřeba, čímž se podařilo snížit zásoby, jež v roce 1932 dosáhly maxima 8.7 mil. tun, až na 5 mil. tun v r. 1936. V tom je důvod zlepšených cen, ačkoli o ozdravení trhu tohoto zboží nelze mluvit.

Bavlna (New York amer. midl.) měla nejnižší cenu v roce 1932. Pokles s 19.12 cts na 6.44 v roce 1932 znamená, že v roce 1932 cena bavlny byla jen 33.7% ceny z roku 1929. Vzestup v následujících letech vyvrcholil zatím letošním březnem, kdy průměrná cena byla 14.46, t. j. 75.6% ceny v roce 1929.